

Mattilsynets beredskapsplan for listeførte eksotiske sykdommer hos akvatiske dyr – utarbeidet desember 2010

INNHOLDSFORTEGNELSE

INNHOLDSFORTEGNELSE	2
1. INNLEDNING	4
1.1 Formål med beredskapsplan for forebygging, bekjempelse og utrydding av listeførte eksotiske sykdommer (LES) hos akvatiske dyr.....	4
1.2 EØS-regelverk.....	5
1.3 Relevant norsk regelverk	5
1.4 Definisjoner	5
1.5 Vaksinasjon	6
1.6 Loggføring	6
2. OVERVÅKNING.....	6
2.1 Målrettet overvåkning - overvåkningsprogram (OK- program)	6
2.2 Passiv overvåkning - utredning og diagnostikk ved sykdomsutbrudd	6
3. VARSLINGSPLIKT TIL MYNDIGHETENE	7
3.1 Varslingspliktig sykdom – varsel inn til Mattilsynet	7
4. VARSLINGSRUTINER I MATTILSYNET	7
4.1. Når skal varsel meldes videre	7
4.2 Mattilsynets administrative beredskapsplan - ABP	7
4.3 Varsling og meldesystemer - instruks	8
4.4 Varslingsflyt	8
4.5 Internasjonal varsling	8
4.5.1 Skandinavia	9
4.5.2 ADNS-systemet - varsling til EU.....	9
4.5.3 Eftas Overvåkningsorgan ESA.....	9
4.5.4 OIE.....	9
4.6 Innhold i varsel om listeført eksotisk sykdom som sendes i Mattilsynet	9
5. GENERELT OM MISTANKE OM ELLER PÅVISNING AV LISTEFØRT EKSOTISK SYKDOM.....	9
5.1 Målsetting og forbud.....	9
5.2 Generelt om tiltak	10
5.3 Oversikt over oppgavefordeling ved mistanke om eller påvisning av listeført eksotisk sykdom	11
5.4 Adgangskontroll.....	12
5.5 Ekspertgruppe	12
6. NÆRMERE OM TILTAK VED MISTANKE.....	12
6.1 Utgangspunkt for mistanke om listeført eksotisk sykdom.....	12
6.2 Offisiell mistanke om listeført eksotisk sykdom (mistanke som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak).....	13
6.3 Pålegging av restriksjoner på anlegg som har mistanke om LES	13
6.4 Varsling om mistanke	14
6.5 Aktiviteter ved opprettholdt mistanke	14
6.5.1 Stab	14
6.5.2 Epidemiologisk kartlegging og kontroll	14
6.6 Informasjon.....	15
6.7 Avkrefting av mistanke	15
6.7.1 Varighet og avkrefting av mistanke	15
6.7.2 Varsling og melderutiner ved avkreftet mistanke	15
7. NÆRMERE OM TILTAK VED PÅVISNING (DIAGNOSE).....	16
7.1 Offisiell påvisning av sykdom - diagnose som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak	16
7.2 Varsling om offisiell påvisning av sykdom (diagnose som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak) ...	16
7.3 Aktiviteter ved bekreftet diagnose.....	16
7.4 Pålegging av restriksjoner.....	16
7.4.1 Båndlegging.....	16
7.4.2 Aktuelle restriksjoner på akvakulturanlegg.....	17
7.4.3 Kontrollområde	17
7.5 Epidemiologiske undersøkelser	17
7.6 Pålegg om destruksjon/utslakting av akvakulturdyr i anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom (LES)	18
7.6.1 Matfiskanlegg.....	18

7.7 Håndtering av biprodukter og avfall fra akvakulturdyrene	20
7.8 Annet avfall.....	20
7.9 Brakklegging av anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom	20
7.10 Tilsyn i anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom	20
7.11 Landbaserte settefisk-/yngelanlegg	20
8. KONTROLLOMRÅDET	21
8.1 Generelt om kontrollområdeforskrift.....	21
8.2 Utstrekning av bekjempelsessonen	21
8.3 Utstrekning av overvåkningssonen	21
8.4 Tilsyn med akvakulturanlegg i kontrollområdet.....	21
8.4.1 Intensivert tilsyn	22
8.4.2 Uttak og innsending av prøver.....	22
8.4.3 Driftsplaner	22
8.4.4 Godkjenning av vask og desinfeksjon	22
8.5 Tiltak overfor annen virksomhet i bekjempelsessonen, eller virksomheter som har kontakt med anlegg i bekjempelsessonen.....	22
8.6 Transport i og ut av kontrollområdet	23
8.6.1 Tilsyn og attestering ved transport av fisk	23
8.6.2 Førtransport	23
9. KRAV TIL SLAKTERI OG MOTTAKSANLEGG	23
9.1 Godkjenning av slakteri/mottaksanlegg	23
9.2 Tilsyn og attestering	24
9.3 Melding til Mattilsynet dersom akvakulturdyr fra anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom går til tilvirkningsanlegg.....	24
9.4 Krav til slakteri/mottaksanlegg/tilvirkningsanlegg utenfor kontrollområdet	24
10. KRAV TIL NOTVASKING OG TILSYN MED NOTVASKERIER	24
11. ENDRING AV KONTROLLOMRÅDEFORSKRIFT	24
12. OPPHEVELSE AV KONTROLLOMRÅDERESTRIKSJONENE.....	25
12.1 Opphevelse av bekjempelsessonen	25
12.2 Opphevelse av overvåkningssonen	25
13. KOMMUNIKASJON	25
14. BEREDSKAPSØVELSER OG OPPLÆRING	26
Vedlegg 1. Mal til forskrift om kontrollområde for å bekjempe listeført eksotisk sykdom hos fisk.....	27
Vedlegg 2. Forebyggende tiltak for å hindre introduksjon av listeført eksotisk sykdom.....	32
Vedlegg 3. Anbefalt sjekklister for beredskapsplan LES	36

1. INNLEDNING

Planen gjelder sykdommer som er eksotiske i Norge (det vil si alle sykdommer på liste 1 og sykdommer på liste 2 i de områder, soner og segmenter som vi i Norge har sykdomsfri status for og hvor målsetningen er å gjenopprette statusen ved en eventuell påvisning).¹

1.1 Formål med beredskapsplan for forebygging, bekjempelse og utrydding av listeførte eksotiske sykdommer (LES) hos akvatiske dyr.

Formålet med denne planen er å gi en samlet oversikt over de faglige, forvaltningsmessige og administrative rammer som ligger til grunn for arbeidet med å bekjempe og forebygge utbrudd av listeførte sykdommer på akvatiske dyr som normalt ikke skal forekomme her i landet (det vil si eksotiske sykdommer i Norge, tidligere kalt A-sykdommer). Planen retter seg primært mot sykdom hos akvakulturfisk, men hovedelementene i planen kan også nyttes til bekjempelse av eksotiske sykdommer hos andre akvatiske dyr så langt de passer.

Målgruppen for planen er Mattilsynets personell som på ulike måter og nivåer blir involvert i arbeidet. **De deler av planen som tilsier handling fra Mattilsynet er å oppfatte som en instruks til det sentrale, det regionale og det lokale Mattilsynet og skal også gjelde for personell som utfører oppdrag for Mattilsynet.** For helhetens skyld omtales også krav satt i forskrifter som retter seg mot ansvarlige på et akvakulturanlegg og mot personell dekket av lov om veterinærer og annet helsepersonell (akvakulturanleggets fiskehelsetjeneste).

Beredskapsplanen gjelder i alle situasjoner der smitte av listeført eksotisk sykdom (LES) mistenkes eller er påvist hos akvatiske dyr uansett agens og virulens.

Det overordnede målet med handlingsplanen er å bidra til å:

- utrydde agens som er årsak til listeført eksotisk sykdom,
- bekjempe utbrudd av listeført eksotisk sykdom hos akvatiske dyr på en sikker og effektiv måte,
- hindre overføring av smitte som kan gi listeført eksotisk sykdom mellom akvakulturanlegg i sjø og på land,
- hindre overføring av smitte som kan forårsake listeført eksotisk sykdom ved transport av akvatiske organismer,
- begrense muligheten for at smittestoffer som kan forårsake listeført eksotisk sykdom blir spredd ved slaktning eller foredling av akvatiske organismer, og ved destruksjon av syke akvakulturdyr,
- redusere risiko for smittespredning gjennom annen menneskelig aktivitet og
- hindre introduksjon av smitte som kan forårsake listeført eksotisk sykdom i akvakulturanlegg (se særlig forebyggende tiltak inntatt i vedlegg til planen).

Beredskapsplanen skal revideres når regelverksendringer gjør det nødvendig eller endringer av prosedyrer og avtaler gjennomgås. Erfaring med sykdomsutbrudd eller

¹ Se listeføring av sykdommer i vedlegg 1 til forskrift 17. juni 2008 nr 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20080617-0819.html> jf vedlegg 2 i samme forskrift om hvilken status Norge har for de ulike listeførte sykdommer.

endringer i den epidemiologiske situasjonen kan også føre til at planen må endres. Endringer gjøres av Mattilsynet, hovedkontoret ved seksjon for fisk og sjømat.

1.2 EØS-regelverk

Bekjempelsen av listeførte eksotiske sykdommer baserer seg på kravene i rådsdirektiv 2006/88/EF av 24. oktober 2006, og på nasjonalt regelverk som på enkelte punkter er mer omfattende enn direktivet. Direktiv 2006/88/EF fastsetter (blant annet) minimumskriterier for sykdomsbekjempelse, og kriteriene for sykdomsbekjempelse i direktivet er internasjonalt forpliktende for norske myndigheter gjennom EØS-avtalen. Disse forpliktelser innebærer at de deler av denne plan som tilsier handling fra Mattilsynet skal følges i alle ledd. Veterinærinstituttet er nasjonalt referanselaboratorium for Mattilsynet og er oppnevnt i samsvar med krav til oppnevning av nasjonale referanselaboratorier, jf direktiv 2006/88/EF art. 56. Alle referanser til direktivet i denne beredskapsplan gjelder rådsdirektiv 2006/88/EF.

1.3 Relevant norsk regelverk

Følgende lover og forskrifter regulerer området:

Lover:

- Lov 19. desember 2003 nr 124 om matproduksjon og mattrygghet (matloven)
- Lov 15. juni 2001 nr 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell

Forskrifter om overvåkning, varsling og bekjempelse:

- Forskrift 17. juni 2008 nr 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr (omsetnings- og sykdomsforskriften)
- Forskrift 17. juni 2008 nr 820 om transport av akvakulturdyr (transportforskriften)
- Forskrift 30. oktober 2006 nr 1250 om slakterier og tilvirkningsanlegg for akvakulturdyr (slakteriforskriften)
- Forskrift 17. juni 2008 nr 822 om drift av akvakulturanlegg (akvakulturdriftsforskriften)
- Forskrift 20. februar 1997 nr 192 om desinfeksjon av inntaksvann til og avløpsvann fra akvakulturrelatert virksomhet (forskrift om desinfeksjon av vann, akvakultur)
- Forskrift 5. januar 2007 nr 11 om vern av dyr under transport og tilknyttede aktiviteter (forordning (EF) nr. 1/2005)
- Forskrift 17. juni 2008 nr 821 om godkjenning og bruk av desinfeksjonsmidler i akvakulturanlegg og transportenheter

Forskrift om biprodukter

- Forskrift 27. oktober 2007 nr 1254 om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum (biproduktforskriften)

1.4 Definisjoner

Beredskapsplan: Plan som oppfyller kriterier og krav til beredskapsplan etter rådsdirektiv 2006/88/EF artikkel 47 og vedlegg VII.

Listeført eksotisk sykdom (LES): Alle liste-1 og liste-2 sykdommer som normalt ikke forekommer i Norge, jf fotnote til punkt 1.

Ord og utrykk som benyttes i planen skal forstås slik de er definert i forskrifter som gjennomfører rådsdirektiv 2006/88/EF (se særlig definisjoner i forskrift 17. juni 2008 nr 819 (omsetnings- og sykdomsforskriften) og i forskrift 17. juni 2008 nr. 823 om etablering og utvidelse av akvakulturanlegg, zoobutikker m.m.)

1.5 Vaksinasjon

Vaksinasjon av akvatiske dyr mot listeførte eksotiske sykdommer er i utgangspunktet ikke tillatt, jf forskrift 17. juni 2008 nr 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr, kapittel 13. Mattilsynet kan i særlige tilfeller dispensere fra vaksinasjonsforbudet eller påby vaksinasjon mot sykdommer som er omfattet av matloven, forutsatt at det ikke vil stride mot Norges internasjonale forpliktelser, herunder EØS-avtalen.

1.6 Loggføring

Det skal føres logg over alle hendelser i samsvar med gjeldene instruks for loggføring.

http://www.mattilsynet.no/intranett/kvalitetssystem/loggf_ring_64496

2. OVERVÅKNING

Sykdom oppdages oftest som en følge av overvåkning i ulike former. Dyrene i akvakulturanlegget overvåkes; såkalt passiv overvåkning, se punkt 2.2 Overvåkning kan også foretas i form av prøvetaking i henhold til et fastsatt program; såkalt aktiv overvåkning, se punkt 2.1.

2.1 Mårettet overvåkning - overvåkningsprogram (OK- program)

Norge har i dag aktive overvåkningsprogram (OK-program) for følgende listeførte eksotiske sykdommer: VHS, IHN, Marteilliose og Bonamiose. Slike OK-program bidrar til å opprettholde norsk fristatus for disse sykdommene.

2.2 Passiv overvåkning - utredning og diagnostikk ved sykdomsutbrudd

Den passive overvåkingen er basert på generell årvåkenhet og kompetanse hos aktører på ulike nivåer. I de fleste tilfeller vil det sannsynligvis være gjennom dette systemet at en vil oppdage det første tilfellet av en ny sykdom.

Alle akvakulturanlegg skal gjennomføre risikobasert helsekontroll for å forebygge sykdom, jf akvakulturdriftsforskriftens §§ 13 og 14. Krav om jevnlig helsekontroll fremkommer i akvakulturdriftsforskriftens §§ 50 og 62. Anleggene skal i tillegg ha regelmessig besøk av Mattilsynet.

Innsending av biologisk materiale til diagnostikk: Akvakulturanlegg plikter å ta ut prøver og foreta undersøkelser når det er forøket dødelighet i anlegget eller annen grunn til mistanke om sykdom, for å fastslå årsak, jf akvakulturdriftsforskriftens § 14. Dersom det er mistanke om listeført sykdom (liste 1, 2 eller 3) skal Mattilsynet varsles (jf matlovens § 6 annet ledd og omsetnings- og sykdomsforskriftens § 27 annet ledd). Mattilsynet har i et slikt tilfelle ansvar for å sikre adekvat uttak og innsendelse av prøver. Uttak og innsendelse skal skje i samsvar med retningslinjer fra Veterinærinstituttet eller annet laboratorium (se videre punkt 5 og 6 om tiltak ved mistanke om listeført eksotisk sykdom.)

3. VARSLINGSPLIKT TIL MYNDIGHETENE

3.1 Varslingspliktig sykdom – varsel inn til Mattilsynet

Varsel kan komme fra enhver som finner grunn til mistanke om listeført sykdom. I samsvar med matloven § 6 annet ledd er enhver pliktig å melde fra til Mattilsynet ved grunn til mistanke om smittsom dyresykdom som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser.

Omsetnings- og sykdomsforskriftens §§ 27 og 43 pålegger enhver å varsle Mattilsynet ved uavklart forøket dødelighet i et akvakulturanlegg, eller ved grunn til mistanke om listeført sykdom hos akvakulturdyr.

I tillegg til varslingsplikten som følger av matloven § 6 og omsetnings- og sykdomsforskriftens § 27 skal Mattilsynet etter akvakulturdriftsforskriften § 13 varsles umiddelbart ved:

- a) uavklart forøket dødelighet
- b) grunn til mistanke om listeført sykdom, eller
- c) andre forhold som har medført vesentlig dyrevelferdsmessige konsekvenser for fisken, herunder sykdom, skade eller svikt.

Varslingsplikten i akvakulturdriftsforskriften retter seg mot virksomheter underlagt forskriften. Tilsvarende varslingsplikt er tatt inn i transportforskriften og slakteriforskriften.

4. VARSLINGSRUTINER I MATTILSYNET

4.1. Når skal varsel meldes videre

Innad i Mattilsynet skal det alltid varsles når det er grunn til mistanke om listeført eksotisk sykdom (LES) (se eget punkt om mistanke – punkt 6).

Varsling innad i Mattilsynet, til Chief Veterinary Officer (CVO) og til Fiskeri- og kystdepartementet gjennomføres før offentliggjøring av mistanke eller diagnose av sykdom.

4.2 Mattilsynets administrative beredskapsplan - ABP

Mattilsynet er en beredskapsorganisasjon der oppgaver og ansvar følger den administrative strukturen, og der alle forutsettes å ha nødvendig kompetanse til å bekle de roller enhver krisesituasjon krever. ABP gir en oversikt over hvordan Mattilsynet organiserer arbeidet med uønskede hendelser og beskriver struktur over tjenesteregler som skal anvendes.

Hele Mattilsynet har en felles ABP og en ABP for den enkelte enhet (distriktskontor (DK), regionkontor (RK) og hovedkontor (HK)). Her tas inn lenke til felles ABP, den enkelte enhet skal i tillegg ha tilgang til egen ABP.

http://www.mattilsynet.no/smittevern/administrativ_beredskapsplan_64445

I felles ABP er det beskrevet etablering av nasjonal og regional stab med beskrivelse av roller og ansvar.

De rutiner som er spesifikke for en situasjon med mistanke om eller påvisning av listeført eksotisk akvatisk sykdom vil gå foran andre generelle rutinebeskrivelser i tilfelle av motstrid.

4.3 Varsling og meldesystemer - instruks

Instruks for varsling og meldesystemer skal sikre at organisasjonen, våre forvaltningsstøtteinstitusjoner og andre berørte parter er informert om uønskede hendelser samt at vi oppfyller våre internasjonale varslingsforpliktelser

http://www.mattilsynet.no/Intranett/beredskap/varsling_meldesystem/varsling_og_meldesystemer_instruks_64457

Instruksen skal også sikre at vi opprettholder nødvendig kontakt innad i organisasjonen og med eksterne samarbeidspartnere for å håndtere en alvorlig uønsket hendelse når vi har satt stab. Instruksen er generell, detaljer for varsling av listeført eksotisk akvatisk sykdom følger under.

4.4 Varslingsflyt

All varsling og rapportering foregår i linjen og forøvrig i samsvar med ABP og tilhørende instruks.

Det nivå i Mattilsynet som mottar det første varsel om mistanke er ansvarlig for å melde fra til de øvrige ledd, både oppover og nedover, i organisasjonen.

Skisse over varslingsrutiner:

4.5 Internasjonal varsling

Mattilsynet, hovedkontoret ved seksjon for fisk og sjømat er ansvarlig for internasjonal varsling etter punkt 4.5.2, 4.5.3 og 4.5.4. CVO varsler etter punkt 4.5.1. Det vurderes i det enkelte tilfellet om det er nødvendig å varsle EU/ESA og OIE allerede på mistankestadiet. Innholdet i varslingen skal være mest mulig dekkende i forhold til omstendighetene som foreligger og de tiltak som er truffet.

4.5.1 Skandinavia

I henhold til en uformell avtale de skandinaviske landene i mellom, skal Chief Veterinary Officer (CVO), varsle CVO'ene i de andre skandinaviske land allerede før mistanke om listeført eksotisk sykdom er offentliggjort. CVO må derfor inkluderes i den nasjonale varslingen før offentliggjøring som beskrevet i pkt. 4.1.

4.5.2 ADNS-systemet - varsling til EU

Bekreftet diagnose av listeført eksotisk sykdom (LES) skal innen 24 timer varsles til EU gjennom varslingssystemet ADNS.

<https://webgate.ec.europa.eu/ADNS/sec/?event=sec.login>

4.5.3 Eftas Overvåkningsorgan ESA

Informasjonen som sendes via ADNS-systemet, mottas også av ESA.

4.5.4 OIE

Bekreftet diagnose av listeført eksotisk sykdom (LES) skal varsles til OIE innen 24 timer ved førstegangs påvisning, og deretter bør det sendes ukentlig oppdatering inntil en har sendt avsluttende melding. Varsling og rapportering til OIE gjøres gjennom informasjonsportalen WAHIS <https://www.oie.int/wahis/>

4.6 Innhold i varsel om listeført eksotisk sykdom som sendes i Mattilsynet

Følgende opplysninger skal varsles hovedkontoret så snart som mulig. (Merk at hovedkontoret innen 24 timer etter bekreftelse av diagnose plikter å varsle internasjonalt):

- navn på eier og konsesjonsnummer
- navn, nummer og beliggenhet på lokalitet
- kommune og distriktskontor
- dato for pålegging av restriksjoner
- grunnlaget for pålegging av restriksjoner (for eksempel kliniske funn, dødelighet, synlige obduksjonsfunn, histopatologiske funn, agenspåvisning (PCR, immunhistokjemi, dyrking), eventuelt annet)
- biomassedata (snittvekt, antall fisk, fordeling av arter)
- dødelighet
- slakting og destruksjon
- iverksatte strakstiltak

5. GENERELT OM MISTANKE OM ELLER PÅVISNING AV LISTEFØRT EKSOTISK SYKDOM

5.1 Målsetting og forbud

Ved mistanke om eller påvisning av listeført eksotisk sykdom (LES) vil målsettingen være å beskytte andre akvatiske dyr mot smitte og gjennom tiltak utrydde sykdommen. Det vil hovedsakelig være et mål å sikre at fristatus for LES opprettholdes eller gjenopprettes (spørsmål om fristatus skal gjenopprettes vurderes av hovedkontoret.)

NB: Det følger direkte av Matlovens § 19 og omsetnings- og sykdomsforskriften § 28 og § 29, at det ikke er tillatt å flytte eller å stryke fisk dersom det er grunn til mistanke om listeført sykdom uten tillatelse fra Mattilsynet. Flytting eller stryking av slik fisk er med andre ord forbudt også i fasen frem til et evt. båndleggingsvedtak foreligger. Forbudet er straffesanksjonert, det vil si at brudd kan føre til straff. Et slikt brudd i forbindelse med LES skal føre til at Mattilsynet vurderer anmeldelse.

Mattilsynet, hovedkontoret holdes løpende orientert av regionkontoret.

5.2 Generelt om tiltak

Mattilsynet kan treffe de tiltak og gi de påbud vi finner nødvendig for å forebygge, begrense eller utrydde smittsomme listeførte sykdommer på akvatiske dyr. Tiltak og påbud kan iverksettes på grunnlag av mistanke (se matloven § 23, jf § 19). For at et tiltak skal være nødvendig, må det foreligge forholdsmessighet mellom mål og middel. Det skal ikke gripes inn i den enkeltes rettigheter og interesser i større utstrekning enn det som anses nødvendig. I forholdsmessighetsprinsippet ligger det videre et krav om at forbudet eller påbudet må være egnet til å realisere formålet med bestemmelsen. Kan formålet nås på mindre inngripende måte, vil vedtaket ikke bli ansett som forholdsmessig. Den bakenforliggende vurderingen vil være av faktisk, faglig og situasjonsbestemt karakter. Begrepet "nødvendige vedtak" omfatter vedtak basert på føre- var betraktninger (jf forarbeidene til matloven).

Matlovens § 13 gir Mattilsynets personell rett til adgang til anlegg og andre steder der det foregår aktivitet underlagt loven, og pålegger virksomheten plikt til å bistå Mattilsynet.

I en situasjon med mistanke om eller påvisning av listeført eksotisk sykdom (LES) er følgende momenter viktig for å oppnå målsetting:

- Strakstiltak: "frys" situasjonen
- Kartlegg status (smittesporing, innledende epidemiologiske undersøkelser, jf direktivets artikkel 28 og 29)
- Veiledning/informasjon
- Aktiv bekjempelse

Tiltak som Mattilsynet vil skal gjennomføres, skal være hjemlet i omsetnings- og sykdomsforskriftens tredje del, eller direkte i matloven.

Tiltakene retter seg i første rekke mot aktører som kan spre og motta smitte. I fasen fra bekreftet mistanke (se punkt 6.2) frem til bekreftet diagnose (se punkt 7.1) gjøres eventuelle tiltak ved enkeltvedtak. Kontrollområdeforskrift som etablerer bekjempelses- og overvåkningssoner fastsettes som hovedregel først ved bekreftet diagnose. I en situasjon der vi er rimelig sikker på at diagnose blir bekreftet, men prøvesvar fra referanselaboratoriet kan ta lang tid, vil det kunne være aktuelt å unntaksvis fastsette kontrollområdeforskrift allerede på mistankestadiet. Dersom tiltakene retter seg mot en ubestemt krets eller antall av aktører (eks transportører, publikum, servicepersonell) skal tiltakene utformes i forskrifts form. I utgangspunktet vil slike tiltak bli gjort som hasteforskrift (det vil si en forskrift som vedtas uten at utkast til forskrift høres). Forvaltningsloven åpner for unnlatt høring i nærmere angitte tilfeller. Dersom vi anser det som nødvendig å hindre at

det foregår trafikk gjennom et område i nærheten av et anlegg for å hindre smittespredning, vil det korrekte være å opprette et kontrollområde ved hasteforskrift. Opprettelse av en sone som blant annet skal regulere trafikk i området vil berøre en ubestemt mengde aktører, og må gjøres ved forskrift. Informasjon om i hvilket område Mattilsynet vurderer at det er smittefare, legges på nettet.

Dersom det anses som viktig å få "frost" situasjonen også overfor aktører som er ukjente (typisk ulike typer trafikk) fastsettes kontrollområdeforskrift snarest. En mer grundig kartlegging for å sikre hensiktsmessig utbredelse av området for en restriksjonsforskrift, gjøres deretter. En slik endret forskrift, med bakgrunn i en grundigere kartlegging, gjøres til gjenstand for høring.

I tillegg til tiltak overfor anlegg som er utgangspunkt for mistanke eller påvisning (se punkt om bekreftelse av mistanke), skal tiltak vurderes overfor virksomheter med smittekontakt.

Båndleggingsvedtak: Enkelte av tiltakene som er viktig i en situasjon med mistanke om eller påvisning av LES vil følge direkte av regelverket, mens andre tiltak er det viktig at Mattilsynet slår fast skal gjelde i det konkrete tilfellet. Beslutning om at vi er i en situasjon der det er grunn til mistanke om listeført eksotisk sykdom (evt. diagnose) er inngripende for virksomhetene. Det er derfor på generelt grunnlag besluttet at det i et tilfelle av mistanke eller påvisning av LES, skal Mattilsynet utferdige et vedtak om båndlegging av anlegget. I båndleggingsvedtaket tas alle restriksjoner som skal gjelde for det aktuelle anlegg med.

Som hovedregel fattes restriksjonsvedtak, i form av enkeltvedtak og kontrollområdeforskrift, etter at diagnose eller mistanke er bekreftet (se nærmere under pkt 6.2 og 7.1.)

Det er viktig å føre tilsyn med alle punkter som føres opp under tiltak i en situasjon med LES.

5.3 Oversikt over oppgavefordeling ved mistanke om eller påvisning av listeført eksotisk sykdom

- Beslutning om offisiell mistanke eller påvisning av LES: Mattilsynet regionkontoret (inntil videre hovedkontoret)
- Brev om tiltak og pålegging av restriksjoner ved enkeltvedtak: Mattilsynet, distriktskontoret
- Inspeksjon og aktiv overvåkning av anlegg (inkludert prøvetaking og innsending av prøvemateriale til laboratorieundersøkelse): Mattilsynet, distriktskontoret (evt. kan distriktskontoret akseptere at fiskehelsetjenesten tar ut og sender inn prøvene)
- Fremskaffe en epidemiologisk oversikt: Mattilsynet, distriktskontoret
- Overvåkning av at smittehygieniske bestemmelser og interne rutiner på anlegget overholdes: Mattilsynet, distriktskontoret.
- Informasjon til media, publikum mm: distriktskontoret, regionkontoret og hovedkontoret. Informasjon er et linjeansvar. Utkast til nettnyhet om mistanke om eller påvisning av sykdom skal sendes hovedkontoret fra regionkontoret. Hovedkontoret oversender endelig utarbeidet nettnyhet til Mattilsynets redaksjon.
- Planlegge og avholde informasjonsmøte, jf pkt 6.6: Mattilsynet, regionkontoret eller distriktskontoret.

- Foreslå utbredelse av bekjempelses- og overvåkningssoner for kontroll med sykdommen: Mattilsynet, distriktskontoret i samråd med Mattilsynet, regionkontoret (inkluderer bestilling av kart fra Veterinærinstituttet.)

Mattilsynet, regionkontoret skal bistå/legge til rette for alt arbeid som utføres av distriktskontoret. Hovedkontoret forholder seg til regionkontoret.

5.4 Adgangskontroll

Ved utbrudd av listeførte eksotiske sykdommer skal adgang til lokalitet med mistanke eller påvisning kun skje etter anvisning fra Mattilsynet. Mattilsynet skal legge en smittehygienisk streng vurdering til grunn for slike anvisninger. Adgangskontroll kan reguleres i kontrollområdeforskriften når den er fastsatt. Mal for forskrift har bestemmelse om dette i § 5 første ledd. Merk at § 5 første ledd gjør kravet gjeldende for anlegg med smitte i bekjempelsessonen. Det skal vurderes om formulering i malen er hensiktsmessig i det konkrete tilfellet, eller om tilfellet tilsier en annen regulering av adgang. Ellers må en slik begrensning av adgang til anlegget vedtas ved enkeltvedtak hjemlet i matlovens § 23.

5.5 Ekspertgruppe

Mattilsynet kan beslutte å opprette en ekspertgruppe som bistår tilsynet i bekjempelsen av listeført eksotisk sykdom. Ekspertgruppen skal bestå av fagpersonell innen områdene epidemiologi, fiskehelse og relevant mikrobiologisk kompetanse. Ekspertgruppen bør som hovedregel ledes av Veterinærinstituttet, jf definisjonen av tilsvarende ekspertgruppe i Veterinærinstituttets ABP. En eventuell oppretting av ekspertgruppe vil være en del av den vanlige forvaltningsstøtten fra Veterinærinstituttet. Ved mistanke om utbrudd av listeført eksotisk sykdom skal ekspertgruppen:

- vurdere behov for smitteforsøk,
- bidra til å utrede hvordan det aktuelle anlegget er blitt smittet, herunder tidspunkt for smitteintroduksjon,
- lede de sentrale epidemiologiske vurderinger og regelmessig gi risikovurderinger,
- gi råd med hensyn til screening, prøvetaking, testprosedyrer, kontroll og eventuelt andre tiltak som skal gjennomføres,
- innhente opplysninger om vind- og strømforhold, infrastruktur og samferdsel som kan ha betydning for smittespredning og danne grunnlag for fastsetting av bekjempelses- og overvåkningsområder.

6. NÆRMERE OM TILTAK VED MISTANKE

Merk at punkt 5 har informasjon om tiltak og er felles enten vi har med mistanke om eller påvisning av sykdom å gjøre.

6.1 Utgangspunkt for mistanke om listeført eksotisk sykdom

Når Mattilsynet får varsel om mistanke om listeført eksotisk sykdom skal kvalifisert personell (fiskehelsebiolog eller veterinær) fra Mattilsynet inspisere forholdene.

Kliniske symptomer og obduksjonsfunn forenlige med listeførte eksotiske sykdommer, er beskrevet i OIE-manual, gjeldende utgave:

http://www.oie.int/eng/normes/fmanual/A_summry.htm

Dersom det er tvil om grunnlaget for mistanken, skal det søkes assistanse. Distriktskontoret skal samrå seg med regionkontoret. Veterinærinstituttet skal som nasjonalt referanselaboratorium varsles og rådspørres ved utredning av mistanke om eksotisk sykdom.

Følgende utstyr skal til enhver tid være klart og tilgjengelig for utrykking:

- beredskapskoffert,
- desinfeksjonsmidler,
- overtrekkstøy og verneutstyr,
- prøvetakingsutstyr.

Bruk anerkjente beskyttelsesrutiner for å unngå smittespredning.

Inspeksjonsrapporter, svar på laboratorieundersøkelser og annen dokumentasjon som gir oversikt over tidligere helsestatus i virksomheten bør gjennomgås.

Det vil være avgjørende for å hindre mulig smittespredning at det ikke flyttes akvatiske dyr eller mulig smitteførende gjenstander fra anlegg med mistanke om LES, uten tillatelse fra Mattilsynet

Grunnlag for mistanke mot et anlegg kan også være smittekontakt.

6.2 Offisiell mistanke om listeført eksotisk sykdom (mistanke som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak)

Første mistanke om listeført eksotisk sykdom (LES) kan komme som en følge av laboratorieundersøkelse. Er resultatet fra prøvesvar entydig, skal det fattes vedtak om restriksjoner umiddelbart, (om nødvendig før inspeksjon) etter at det er gjennomført intern varsling i Mattilsynet. Rutiner for varsling fremkommer i kapittel 4.

Ved mistanke om LES skal den forvaltningsmessige mistanken bekreftes av Mattilsynet, regionkontoret (inntil videre hovedkontoret), før virksomheten pålegges restriksjoner. Forvaltningsmessig bekreftelse av mistanke innebærer at Mattilsynet ut fra foreliggende opplysninger konkluderer med at det foreligger mistanke som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak, dvs. pålegging av restriksjoner.

Mattilsynets hovedkontor skal gi klarsignal for offentliggjøring av mistanken.

6.3 Pålegging av restriksjoner på anlegg som har mistanke om LES

Ved bekreftet mistanke om listeført sykdom som er eksotisk i Norge (se punkt 1) skal virksomheten båndlegges.

Følgende restriksjoner følger direkte av matloven og omsetnings- og sykdomsforskriften:

- forbud mot å føre akvakulturdyr inn eller ut av anlegget (jf matlov § 19 annet ledd og omsetnings- og sykdomsforskriften § 28)
- strykeforbud (jf omsetnings- og sykdomsforskriften § 29).

Restriksjonene som følger direkte av lovverket, gjelder fra det tidspunkt det er grunn til mistanke om listeført eksotisk sykdom.

Når Mattilsynet har konkludert med at det foreligger mistanke som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak skal det likevel fattes vedtak om at anlegget er båndlagt grunnet mistanke om den aktuelle sykdom. Eventuelle tilleggsrestriksjoner som anses nødvendige i det konkrete tilfellet forhåndsvarsles samtidig, (jf forvaltningsloven § 16). I Mattilsynets veileder i offentlige saksbehandlingsregler anvises det at et vedtak som hovedregel skriftlig skal forhåndsvarsles 1-2 uker før vedtak fattes, jf forvaltningslovens § 16 (se veilederens pkt 9.1.) I en situasjon med mistanke om LES kan imidlertid akutt fare for smittespredning tilsi at skriftlig forhåndsvarsel unnlates. Båndleggingsvedtaket gjøres i slike tilfeller virksomt umiddelbart. Anlegget skal, dersom det er mulig og det anses hensiktsmessig, kontaktes før detaljene i vedtaket fastsettes.

For liste over aktuelle tiltak; se pkt 7.4.2 under punkt om tiltak ved påvist sykdom.

6.4 Varsling om mistanke

Mistanke om LES utløser plikt til varsling internt i Mattilsynet og eksternt. Se eget punkt 4 om varslingsrutiner og innhold i varsling (punkt 4.6).

6.5 Aktiviteter ved opprettholdt mistanke

6.5.1 Stab

Mattilsynet, hovedkontoret skal i samråd med regionkontoret ved bekreftet mistanke etter punkt 6.2 vurdere behov for å sette stab, se også Instruks Stab http://www.mattilsynet.no/intranett/kvalitetssystem/stab_64449.

6.5.2 Epidemiologisk kartlegging og kontroll

Så snart det foreligger offisiell mistanke om listeført eksotisk sykdom, skal det settes i verk innledende epidemiologiske undersøkelser (kravene som gjelder for tilsynet fremgår av direktivet artikkel 28 og 29). Disse skal ha som mål å kartlegge smitteforekomst, smitteårsak, smitteveier til anlegget og mulig smitte ut fra anlegget og dessuten tidspunkt for smitteoverføring. Undersøkelsene gjøres i samarbeid med Veterinærinstituttet som også skal bidra til å sikre undersøkelse av egnet prøvemateriale. Arbeidet med å hindre smittespredning skal samtidig videreføres.

Nødvendige prøver tas i samråd med eget regionkontor og Veterinærinstituttet (og eventuell ekspertgruppe, se eget punkt).

Ansvarlig distriktskontor skal som et minimum registrere følgende opplysninger:

- navn på eier, konsesjonsnummer,
- navn, nummer og beliggenhet på lokalitet,
- kommune og hvilket distriktskontor i Mattilsynet som utbruddet sorterer under,
- dato for pålegging av restriksjoner på mistanke jf eget punkt,
- grunnlaget for pålegging av restriksjoner (for eksempel kliniske funn, dødelighet, synlige obduksjonsfunn, histopatologiske funn, agenspåvisning med angitt metode),
- antall og avstand til andre anlegg i nærheten med mottakelige arter,
- biomassedata,
- tidspunkt for utsett,
- antall utsatt fisk, med fordeling av arter,
- antall enheter (for eksempel merder eller kar) på lokaliteten/anlegget,

- tap av fisk på grunn av dødelighet, slakting eller destruksjon
- iverksatte tiltak

Opplysningene skal rapporteres i linjen og brukes som en del av diagnosegrunnlaget, som grunnlag for seinere varsling (nasjonalt og internasjonalt) og i informasjonsøyemed.

6.6 Informasjon

Ved bekreftet mistanke om listeført eksotisk sykdom skal Mattilsynet publisere nettnyhet om mistanken. Utkast til nettnyhet om mistanke av sykdom skal umiddelbart sendes hovedkontoret ved seksjon for fisk og sjømat fra regionkontoret. Hovedkontoret oversender endelig utarbeidet nettnyhet til Mattilsynets redaksjon. Informasjonsvirksomheten skal samordnes med Veterinærinstituttet som har ansvaret for å informere ut om diagnostikken.

Distriktskontoret skal påse at berørte parter som for eksempel ansvarlig for alle akvakulturanlegg, brønnbåter, slakteri, notvaskeri, fôrfirma, dykkerfirma, ensilasjebåter og andre akvakulturrelaterte virksomheter innenfor området som har hatt kontakt med det mistenkte anlegget de siste 30 dager, gis en skriftlig orientering om situasjonen. Denne informasjonen skal gis så snart som mulig og skal gi opplysninger om mistanke og om eventuelle pålegg av tiltak, oppfordre partene til å unngå kontakt mellom anlegg og gi opplysninger om anbefalte brønnbåtruter.

Mattilsynet, ved regionkontoret eller distriktskontoret skal som hovedregel kalle inn til et informasjons- og dialogmøte med representanter for akvakulturanlegg og akvakulturrelaterte virksomheter i det aktuelle området. På møtet skal Mattilsynet informere om tiltak som vil bli pålagt dersom mistanken blir bekreftet og ta i mot innspill fra møtedeltagerne. Kontakt mellom anleggene i nærområdet bør unngås inntil mistanken eventuelt blir avkreftet.

6.7 Avkrefting av mistanke

6.7.1 Varighet og avkrefting av mistanke

Den enhet i Mattilsynet som har bekreftet mistanken skal, dersom oppfølgende undersøkelser med regelmessig inspeksjon fra Mattilsynet med innsending av nye prøver ikke avdekker ytterligere tegn på listeført eksotisk sykdom, avkrefte mistanken. Restriksjonene skal oppheves. Dette gjøres som hovedregel innen seks måneder. Det kan tenkes en situasjon der det vil være riktig å la mistanken vare lenger enn seks måneder, for eksempel ved laboratorieundersøkelser som tar lang tid. Distriktskontoret opphever eventuelle restriksjoner som er vedtatt.

6.7.2 Varsling og melderutiner ved avkreftet mistanke

Dersom regionkontoret (inntil videre hovedkontoret) konkluderer med at mistanken skal avkrefte, skal egen enhet og overordnede i Mattilsynet varsles. Distriktskontoret, regionkontoret og hovedkontoret varsler sine respektive kontakter i samsvar med ABP og varslingslister.

7. NÆRMERE OM TILTAK VED PÅVISNING (DIAGNOSE)

Merk at punkt 5 har informasjon om tiltak, og er felles enten vi har med mistanke om eller påvisning av sykdom å gjøre.

Utgangspunkt for bekreftelse av diagnose; se punkt 6.1 om mistanke om LES.

Diagnosekriteriene for LES er angitt i OIE-manualen

http://www.oie.int/eng/normes/fmanual/A_summry.htm

7.1 Offisiell påvisning av sykdom - diagnose som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak

Laboratoriediagnosen skal verifiseres av Veterinærinstituttet som nasjonalt referanselaboratorium. Mattilsynet ved regionkontoret (inntil videre HK) skal vurdere om det foreligger opplysninger som gir grunnlag for å konkludere med at det er en offisiell påvisning av sykdom som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak. Hvis så er tilfelle, gir HK, tilsynsavdelingen klarsignal for offentliggjøring av offisiell påvisning av listeført sykdom (kontakt seksjon for fisk og sjømat).

7.2 Varsling om offisiell påvisning av sykdom (diagnose som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak)

Offisiell påvisning av LES utløser plikt til varsling internt i Mattilsynet og eksternt. Se eget punkt 4 om varslingsrutiner og innhold i varsling (punkt 4.6).

7.3 Aktiviteter ved bekreftet diagnose

Ansvarlig distriktskontor skal ved bekreftet diagnose som et minimum registrere de opplysninger som er listet opp under punkt 6.5 dersom dette ikke ble gjort på mistankestadiet. Dersom opplysningene er registrert skal de gjennomgås og suppleres med eventuelle nye opplysninger.

7.4 Pålegging av restriksjoner

7.4.1 Båndlegging

Ved bekreftet diagnose av listeført sykdom som er eksotisk i Norge (se punkt 1) skal virksomheten båndlegges.

Følgende restriksjoner følger direkte av matloven og omsetnings- og sykdomsforskriften:

- forbud mot å føre akvakulturdyr inn eller ut av anlegget (jf matlov § 19 annet ledd og omsetnings- og sykdomsforskriften § 28)
- strykeforbud (jf omsetnings- og sykdomsforskriften § 29),

Restriksjonene gjelder fra det tidspunkt det er grunn til mistanke om listeført eksotisk sykdom.

Når Mattilsynet har konkludert med at det foreligger diagnose som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak skal det likevel (selv om restriksjonene gjelder uansett som følge av grunn til mistanke) fattes vedtak om at anlegget er båndlagt grunnet påvisning av den aktuelle sykdom. Eventuelle tilleggsrestriksjoner som anses nødvendige i det konkrete tilfellet forhåndsvarsles samtidig, (jf forvaltningsloven § 16). Forhåndsvarsel: I Mattilsynets veileder i offentlige saksbehandlingsregler anvises det at et vedtak som hovedregel skriftlig skal forhåndsvarsles 1-2 uker før vedtak fattes, jf forvaltningslovens § 16 (se veilederens

pkt 9.1.) I en situasjon med påvisning av LES kan imidlertid akutt fare for smittespredning tilsi at skriftlig forhåndsvarsel unnlates. Båndleggingsvedtaket gjøres i slike tilfeller virksomt umiddelbart. Anlegget skal, dersom det er mulig og det anses hensiktsmessig, kontaktes før detaljene i vedtaket fastsettes.

7.4.2 Aktuelle restriksjoner på akvakulturanlegg

Dersom brev om restriksjoner som omtalt i punkt 6.3 om restriksjoner ved mistanke ikke er sendt, gjøres dette nå. Mattilsynet ved distriktskontoret skal fatte vedtak om at anlegget er båndlagt og pålagt restriksjoner som følger av eller er hjemlet i matloven, omsetnings- og sykdomsforskriften og eventuell kontrollområdeforskrift (dersom den er fastsatt på dette tidspunktet).

Ulike smittehindrende tiltak skal settes i verk. Følgende smittereduserende tiltak skal vurderes for det aktuelle tilfellet:

- adgangskontroll,
- krav til transportrutiner for brønnbåter som skal inn til anlegget (inkludert krav til behandling av transportvann),
- krav til behandling av døde akvakulturdyr og biprodukter fra anlegget,
- krav om begrensninger i person- og nyttetraffikk til anlegget og i nærheten av anlegget,
- krav til desinfeksjonsrutiner ved inngang til og utgang fra akvakulturanlegget,
- krav om innsending til Mattilsynet *med bestemte intervaller*, rapporter om dødelighet,
- forbud mot å føre produkter av akvakulturdyr ut av anlegget.

Det skal på dette tidspunktet vurderes om det også skal gis forhåndsvarsel om enkeltvedtak om **sanering eller utslakting** av dyrene i anlegget. Forhåndsvarselet bør i så tilfelle angi:

- krav om at anlegget skal komme med utkast til plan for utslakting og smittesanering av anlegget,
- krav om godkjenning fra Mattilsynet av slakteplan/destruksjonsplan,
- tidsfrist for utslakting/høsting eller avliving og destruksjon.

Om destruksjon/utslakting se nærmere under punkt 7.6.

7.4.3 Kontrollområde

Det skal opprettes et kontrollområde rundt anlegget. Dette gjøres ved forskrift om kontrollområde med utgangspunkt i mal (se vedlegg 1). Et kontrollområde skal bestå av bekjempelsessone og overvåkningssone. Se eget punkt 8 om reguleringer i kontrollområdet.

7.5 Epidemiologiske undersøkelser

Epidemiologiske undersøkelser som nevnt i pkt 6.5.2 videreføres når diagnosen er bekreftet. Undersøkelsene gjøres i samarbeid med Veterinærinstituttet og en eventuell ekspertgruppe.

Resultater av epidemiologiske undersøkelser sendes til Mattilsynet, regionkontoret og videre til hovedkontoret, tilsynsavdelingen, ved Internpost HK TA fisk og sjømat så snart de foreligger. Kopi av oversendelsen til HK sendes til Veterinærinstituttet (VI).

Driftsansvarlig på akvakulturanlegget plikter å samarbeide om den epidemiologiske undersøkelsen jf matloven § 13 tredje ledd og § 14 første ledd.

7.6 Pålegg om destruksjon/utslakting av akvakulturdyr i anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom (LES)

7.6.1 Matfiskanlegg

Diagnosen skal være bekreftet av Mattilsynet, regionkontoret (inntil videre hovedkontoret) før det gis pålegg om destruksjon/utslakting/høsting (vedtak om destruksjon/utslakting etc. skal forhåndsvarsles).

I samsvar med våre internasjonale forpliktelser (krav satt i direktiv 2006/88/EF) skilles det mellom sykdommer på liste 1 og sykdommer på liste 2 i forhold til videre anvendelse av fisk fra anlegg med sykdom. Skillet her gjelder selv om sykdommen anses eksotisk i Norge. Som tilsynsmyndighet må vi derfor forholde oss til om sykdommen fremkommer på liste 1 eller på liste 2 i vedlegg til sykdoms- og omsetningsforskriften:

For sykdommer som fremkommer på liste 1 gjelder følgende: akvakulturdyr skal fjernes så snart som mulig. Akvakulturdyr som har nådd slaktestørrelse og ikke viser kliniske tegn til sykdom kan slaktes for humant konsum, mens akvakulturdyr som ikke har nådd slaktestørrelse skal destrueres.

For sykdommer som fremkommer på liste 2 gjelder følgende: tiltak skal iverksettes som for liste 1-sykdom. Men, i motsetning til ved påvisning av liste 1-sykdom kan Mattilsynet tillate at klinisk frisk fisk føres frem til slaktestørrelse. Dette forutsetter at risiko for videre spredning av sykdommen til andre oppdrettsanlegg og/eller villlevende bestander av mottakelige arter er lav.

Kravene til slakting og destruksjon fremkommer i omsetnings- og sykdomsforskrift §§ 31 og 32 (samt §§ 33 og 34) for sykdommer på liste 1. Forskriftens § 35 gjør bestemmelsene i §§ 31 – 34 gjeldende også for sykdommer på liste 2 som Norge har sykdomsfri status for.

Mattilsynet, distriktskontoret skal fatte vedtak om godkjenning av slakte-/destruksjonsplan evt. fattes det vedtak om hvordan slakting/høsting/destruksjon skal skje. Følgende krav og/eller formål i forskriften skal sikres oppfylt:

- Høsting, introdusering på ekspedisjonssentraler eller rensesentraler, videre tilvirkning og en hvilken som helst aktivitet som er nødvendig for at akvakulturdyr skal inn i matkjeden, skal skje under forhold og på en måte som hindrer spredning av det smittestoffet som forårsaker sykdommen, jf omsetnings- og sykdomsforskriften § 31 annet ledd.
- Døde dyr og dyrene i merder eller produksjonsenheter som viser kliniske tegn til sykdom, skal så snart som mulig fjernes fra akvakulturanlegget og destrueres jf § 32 første ledd.

- Dyrene i merder eller produksjonsenheter som ikke omfattes av foregående punkt, skal som hovedregel slaktes/høstes fortløpende. Merder eller produksjonsenheter med klinisk sykdom og/eller forøket dødelighet, skal prioriteres.
- Utslakting/ destruksjon av dyr i øvrige merder/produksjonsenheter skal deretter starte og være gjennomført innen en fastsatt frist i henhold til en individuell plan godkjent av Mattilsynet.

Merk kravet i forskriftens § 33 som slår fast at tiltakene i §§ 31 og 32 ikke skal settes i verk før Mattilsynet har gitt tillatelse.

Som grunnlag for fastsetting av frist for tømning av anlegget kan det være hensiktsmessig å be kunnskapsstøtteinstitusjonen eller ekspertgruppen om å gjøre en skriftlig vurdering av risiko for smittespredning. Dersom det er kvalifisert grunnlag for tvil om det påviste agens har sykdomsfremkallende egenskaper (virulens) bør det gjennomføres smittetest i regi av nasjonalt eller internasjonalt referanselaboratorium før vedtak om avlivning/destruksjon av akvakulturdyr uten kliniske tegn til sykdom blir iverksatt.

Momenter som skal vurderes når fristen settes er:

- tilstedeværelse av og nærhet til annen akvakulturvirksomhet med mottakelige arter innenfor bekjempelses- og overvåkningsområdet, og da særlig tilhørende berørt oppdretter,
- tidspunkt for planlagt og pålagt utslakting, inkludert tempo og rekkefølge, av andre anlegg innen bekjempelses- og overvåkningssonen,
- tetthet av anlegg i og avstander til anlegg utenfor bekjempelses- og overvåkningssonen samt strømforhold og trafikk.

Ved vurdering av smittefare for å godta valg av slakteri må en ta hensyn til:

- slaktekapasitet/høstingskapasitet,
- avstand til aktuelle slakterier/mottaksanlegg,
- transportruter til aktuelle slakterier/mottaksanlegg,
- risiko ved transport til slakteri/mottaksanlegg.

Alle pålegg og forutgående prosesser bør ta utgangspunkt i anleggets beredskapsplan i de tilfeller der det foreligger en oppdatert og realistisk plan for virksomheten.

Det kan være aktuelt å pålegge et konkret slakteri (inkludert virksomheter som slakter fisk som ikke kan benyttes til konsum) å slakte fisk fra anlegg i bekjempelsessonen for å oppnå mest mulig effektiv sykdomsbekjempelse, se forskriftsmal § 7 første ledd. Det kan også være aktuelt å pålegge slakting/destruksjon i båt på lokaliteten.

Eventuell klage skal ikke gis oppsettende virkning på gjennomføring av tiltak dersom det pga smittefare ikke er tilrådelig.

Forhåndsvarsling av tvangsmulkt

I vedtaket om utslakting/destruksjon der tidsfrist for utslakting/destruksjon gis, vil det være hensiktsmessig å også forhåndsvarsle at vedtak om tvangsmulkt vil bli fattet dersom frist

ikke overholdes. Vedtak om ileggelse av tvangsmulkt er et særskilt enkeltvedtak som krever eget forhåndsvarsel. I forhåndsvarsel om tvangsmulkt skal beløp angis, se eget punkt i virkemiddelveileder http://www.mattilsynet.no/intranett/om_oss/virkemiddelbruk

7.6.2 Særskilt om pålegg om destruksjon/fjerning i stamfiskanlegg

Dersom det påvises LES i et stamfiskanlegg skal som hovedregel all fisk og kjønnsprodukter fjernes/destrueres omgående.

7.7 Håndtering av biprodukter og avfall fra akvakulturdyrene

Alle døde akvakulturdyr, fisk som viser kliniske tegn på sykdom, rogn, melke, slakteavfall og akvakulturdyr som avlives pga sykdomssymptomer skal betraktes som risikoavfall (biprodukt kategori 2) og behandles i samsvar med krav gitt i forskrift om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum (FOR -2007-10-27-1254).

Det skal sikres at fisk og biprodukter fra anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom ikke representerer en smitterisiko, om nødvendig gjennom enkeltvedtak som sikrer at biprodukter fra anlegg med påvist LES ikke går inn som råstoff til fiskefôr, jf matlovens § 17.

7.8 Annet avfall

Alt annet avfall som stammer fra oppdrettet, og brukt emballasje som ikke kan desinfiseres, skal betraktes som smittefarlig og skal pålegges behandling slik at det ikke fører til fare for smittespredning. Kasserte oppdrettsnøter og annet utstyr som ikke skal benyttes videre i oppdrettssammenheng, er å betrakte som smittefarlig avfall og skal behandles i samsvar med regelverket som gjelder for slikt avfall (krav følger av akvakulturdriftsforskriften, det er viktig å føre tilsyn med denne situasjonen).

7.9 Brakklegging av anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom

Brakkleggingstiden skal som hovedregel være seks måneder for anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom. Brakkleggingstidens lengde kan vurderes kortere eller lengre dersom spesielle forhold tilsier dette. § 34 i omsetnings- og sykdomsforskriften fastsetter kravene som gjelder for anlegget.

7.10 Tilsyn i anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom

Anlegg med bekreftet diagnose skal inspiseres av Mattilsynet, distriktskontoret minimum en gang hver måned inntil alle akvakulturdyr er destruert/slaktet ut. Det skal ved inspeksjon legges særlig vekt på obduksjon av døde akvakulturdyr/svimere, dødfiskhåndtering, oppfølging av destruksjon/utslakting, reingjøring/desinfeksjon og journalføring.

7.11 Landbaserte settefisk-/yngelanlegg

Etter en individuell vurdering ut fra situasjonen i hvert enkelt tilfelle, skal det vurderes pålegg om utvidet helsekontroll for landbaserte settefiskanlegg/yngelanlegg i bekjempelsessonen.

8. KONTROLLOMRÅDET

Det skal ved påvisning av listeført eksotisk sykdom opprettes et område rundt anlegget der særskilte restriksjoner skal gjelde; et kontrollområde. Et kontrollområde skal bestå av bekjempelsessone og overvåkningssone.

8.1 Generelt om kontrollområdeforskrift

Når diagnosen er bekreftet (se punkt 6.1) vil kontrollområdets utbredelse og gjeldende restriksjoner innen kontrollområdet bli fastsatt av hovedkontoret ved forskrift. Dersom det er behov for tiltak som gjelder en ubestemt gruppe aktører og det haster pga av helsefare å få slike tiltak på plass, fattes det en hasteforskrift, det vil si en forskrift uten høring. Forskriften baseres på en forskriftsmal (se vedlegg). Regionkontoret skal så snart som mulig etter bekreftelse av diagnose sende forslag til utbredelse av kontrollområde bestående av bekjempelsessone og overvåkningssone (se punkt under 7.3.2), og eventuelle forslag til endringer som det i dette tilfellet bør gjøres til forskriftsmalen. Dette kan for eksempel være særskilte transportruter som tillates i bekjempelsessonen der det kan være aktuelt å regulere åpning og lukking av brønn for brønnbåter. Dersom kontrollområdet og de restriksjoner som skal gjelde i området er vedtatt uten ordinær høringsprosess (hasteforskrift), skal Mattilsynet etter vedtatt forskrift vurdere hvordan vi sikrer tilbakemeldinger fra berørte aktører på både utbredelse og innhold i restriksjoner. Det er hensiktsmessig å starte med et møte med berørte aktører. Se eget punkt om informasjons-/dialogmøte. For endring av kontrollområdeforskrift, se punkt 11.

8.2 Utstrekning av bekjempelsessonen

Som grunnlag for endring av bekjempelsessonens utstrekning skal det ligge en vurdering av reell smitterisiko. Det skal legges avgjørende vekt på sykdomspåvisninger, dødelighet, forekomsten av ulike akvakulturvirksomheter i området, trafikk av ulike slag mellom disse, bruk av felles landbase/utstyr, topografiske og hydrografiske forhold i området, og andre risikofaktorer som er blitt identifisert gjennom smittekartlegging/epidemiologiske undersøkelser.

Prøvemateriale fra alle anlegg med mottagelige arter i bekjempelsessonen skal undersøkes ved Veterinærinstituttet eller annet godkjent eller utpekt laboratorium i forbindelse med eventuell endring av bekjempelsessonens utstrekning (se pkt 11).

Ved eventuell påvisning i innlandet skal nedslagsområdet for vassdraget danne grunnlag for å fastsette sonens utstrekning.

8.3 Utstrekning av overvåkningssonen

Overvåkningssonens utrekning skal fastsettes på grunnlag av epidemiologiske forhold med vekt på mulig smittekontakt, transportveier, topografiske og hydrografiske forhold i området. Overvåkningssonen bør som hovedregel ha en radius på minst 10-20 km fra anlegg med påvist LES.

8.4 Tilsyn med akvakulturanlegg i kontrollområdet

Innenfor kontrollområdet skal Mattilsynets personell prioritere følgende oppgaver:

8.4.1 Intensivert tilsyn

I kontrollområdet skal det gjennomføres intensivert offentlig tilsyn med akvakulturanleggene. Mattilsynet, distriktskontoret skal kartlegge alle anlegg med mottakelige arter i området.

Akvakulturanlegg med mottakelige arter innenfor kontrollområdet skal besøkes månedlig av Mattilsynet. Distriktskontoret avgjør om fiskehelsetjenesten etter nærmere avtale kan gjøre slike oppgaver i det konkrete tilfellet. Mattilsynet, distriktskontoret skal holde jevnlig kontakt med akvakulturanleggene og anleggenes fiskehelsetjeneste.

Alle anlegg med mottakelige arter i bekjempelsessonen skal som hovedregel ved forøket dødelighet inspiseres av Mattilsynet ved distriktskontoret. Ved inspeksjon skal Mattilsynet i tillegg til kliniske undersøkelser, gå gjennom de skriftlige registreringene i anlegget. Mattilsynet kan tillate at fiskehelsetjenesten gjør slike undersøkelser.

8.4.2 Uttak og innsending av prøver

Mattilsynet, distriktskontoret skal i samråd med regionkontoret og Veterinærinstituttet eller ekspertgruppe, bestemme hvilke prøver som skal tas ut og hvilke undersøkelser som er berettiget innenfor kontrollområdet. Terskelen for å vurdere sykdomstilfeller som mistenkelige i forhold til listeført eksotisk sykdom, kan være lavere i anlegg som ligger innenfor området enn i anlegg som ligger utenfor kontrollområdet.

I bekjempelsessonen skal det som hovedregel gjøres relevante laboratorieundersøkelser fra minimum 10 fisk i anlegg der det foreligger kliniske funn eller obduksjonsfunn forenlige med den sykdommen som er grunnlag for kontrollområdet. Dersom det ikke foreligger slike funn skal det som hovedregel undersøkes minimum 150 fisk fra matfiskanlegg i bekjempelsessonen ved hver av de to første inspeksjonene og deretter to ganger årlig i minimum to år (jf utkast til kommisjonsvedtak SANCO/6084/2009).

Anlegg som ligger i kontrollområdet, men hvor det ellers ikke er bekreftet mistanke om listeført eksotisk sykdom, skal ikke registreres med pålegging av restriksjoner i MATS.

8.4.3 Driftsplaner

Ved opprettelse av bekjempelsessone må tidligere godkjente driftsplaner for oppdrettsanlegg i området, gjennomgås på ny (jf krav om driftsplan i akvakulturdriftsforskriftens § 40).

8.4.4 Godkjenning av vask og desinfeksjon

Etter at anleggene innenfor området er tømt for akvakulturdyr, skal distriktskontoret inspisere og godkjenne utført rengjøring og desinfeksjon.

8.5 Tiltak overfor annen virksomhet i bekjempelsessonen, eller virksomheter som har kontakt med anlegg i bekjempelsessonen

Kontrollområdeforskriften skal omfatte de viktigste tiltakene som myndighetene må iverksette ved påvist listeført eksotisk sykdom. Mattilsynet skal i en situasjon med påvist LES vurdere hvorvidt det er riktig å fatte vedtak overfor annen akvakulturellt relatert virksomhet som representerer en smitterisiko, som for eksempel tilvirkingsanlegg, dykke- og

servicefirmaer og ensilasjetransporter m.m. Dette gjøres i så tilfelle ved enkeltvedtak med hjemmel i matloven § 23 jf § 2 og § 4 om definisjon av virksomhet, (evt. ved at regionkontoret foreslår bestemmelser om dette tatt inn i kontrollområdeforskriften.)

8.6 Transport i og ut av kontrollområdet

Tillatelse og vilkår for å benytte transportruter i eller gjennom bekjempelsessonen og transport ut av kontrollområdet til slakteri eller mottaksanlegg, kan gis i form av enkeltvedtak (der transportenheten er kjent) eller vedtas i kontrollområdeforskriften (all transport kan som utgangspunkt gjøres forbudt i området, og på hvilke vilkår evt. transport kan tillates kan slås fast i forskriften og vil dermed gjelde ethvert fartøy). Krav til selve transporten reguleres også av forskrift 17. juni 2008 nr 820 om transport av akvakulturdyr.

8.6.1 Tilsyn og attestering ved transport av fisk

Flytting av fisk fra anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom skal skje etter tillatelse fra Mattilsynet. Ved transport av slik fisk skal det stilles vilkår om transportrute, om lukking av brønn og om at transportenheten før oppstart skal inspiseres av Mattilsynet. Strekker transportoppdraget seg i tid utover en måned, skal transportmiddelet inspiseres igjen minimum en gang hver måned. Vask og desinfeksjon etter siste transport av fisk, skal attesteres av Mattilsynet. Tilsvarende vilkår kan stilles ved transport av fisk fra andre anlegg i bekjempelsessonen dersom dette anses nødvendig.

8.6.2 Fôrtransport

Transport og levering av fiskefôr i bekjempelsessonen skal i henhold til forskriftsmal skje etter Mattilsynets anvisning. Dersom anvisning i det konkrete tilfelle antas å ikke være tilstrekkelig, fattes det enkeltvedtak for å regulere fôrtransporten. Hovedregelen bør være at fôrbåter ikke går helt inn til sjøanlegg med påvisning av listeført eksotisk sykdom.

9. KRAV TIL SLAKTERI OG MOTTAKSANLEGG

Slakteri som skal benyttes for å slakte fisk fra anlegg i bekjempelsessonen kan ligge i bekjempelsessonen, men vil i de fleste tilfeller ligge utenfor. Ved fastsettelse av kontrollområdeforskrift i samsvar med mal for slike forskrifter stilles det krav til de slakteri og mottaksanlegg som benyttes, og slike anlegg er derfor tatt med i virkeområdet til forskriften selv om de rent fysisk er plassert utenfor kontrollområdet, se § 2 i forskriftsmal.

9.1 Godkjenning av slakteri/mottaksanlegg

Akvatiske dyr skal ikke tas ut av akvakulturanlegg i bekjempelsessonen uten tillatelse fra Mattilsynet. Mattilsynet skal i en slik tillatelse godkjenne valg av slakteri/ekspedisjonssentral eller liknende virksomhet som tar imot akvatiske dyr fra bekjempelsessonen. Slike virksomheter skal være utstyrt med renseanlegg for avløpsvann som inaktiverer det aktuelle smittestoffet, eller renseanlegg som reduserer risikoen for smittespredning til et akseptabelt nivå, jf omsetnings- og sykdomsforskriften § 31.

Mal for kontrollområdeforskrift setter krav til slakterier og mottaksanlegg, men åpner for at unntak eller alternative løsninger kan tillates av Mattilsynet (for slaktemerd og behandling av transportvann). Dersom det er aktuelt å regulere dette på en annen måte enn i malen,

kan det fremkomme som et forslag til forskrift som avviker fra malen, eller det kan gis som enkeltvedtak.

Akvakulturdyr fra smittet lokalitet skal med mindre tvingende grunner tilsier annet, slaktes/høstes på slakteri/ekspedisjonssentral eller liknende virksomhet oppgitt i anleggets beredskapsplan. Slakteriet/mottaksanlegget bør ligge nær det berørte akvakulturanlegget. LES er en slik tvingende grunn som kan tilsi pålegg om bruk av nærmeste slakteri/mottaksanlegg.

Mattilsynet skal inspisere slakteriet/mottaksanlegget før oppstart av slakting og vurdere om vilkårene for gitt godkjenning er oppfylt.

Ved slakting og tilvirkning av fisk fra bekjempelsessone med LES skal det ikke gis dispensasjon fra krav om avløpsbehandling i forskrift om desinfeksjon av vann, akvakultur.

9.2 Tilsyn og attestering

Mattilsynet skal føre tilsyn med slakteprosessen minimum en gang hver måned og attestere godkjent vask og desinfeksjon etter endt slakting (før det igjen kan slaktes annen fisk ved slakteriet).

9.3 Melding til Mattilsynet dersom akvakulturdyr fra anlegg med påvist listeført eksotisk sykdom går til tilvirkningsanlegg

Slakteri/mottaksanlegg som slakter/høster akvatiske dyr fra lokalitet/område med påvist listeført eksotisk sykdom skal melde til Mattilsynet om hvor akvakulturdyr sendes til eventuell tilvirkning. Distriktskontoret i distriktet der fisken slaktes, melder så til distriktskontoret i mottaksområdet om ankomst av fisk til tilvirkning. Også tilvirkningsanlegget som mottar akvatiske dyr skal ha melding om dette.

9.4 Krav til slakteri/mottaksanlegg/tilvirkningsanlegg utenfor kontrollområdet

Slakteri/mottaksanlegg som er lokalisert utenfor kontrollområdet er inkludert i kontrollområdeforskriftens virkeområde (iht. mal). Dette innebærer at de direkte er underlagt kravene i kontrollområdeforskriften. Det er særlig viktig at slakterier/tilvirkningsanlegg utenfor kontrollområdet som blir benyttet for slakting av fisk med LES blir informert av Mattilsynet om restriksjonene som gjelder.

10. KRAV TIL NOTVASKING OG TILSYN MED NOTVASKERIER

Kontrollområdeforskriften inkluderer notvaskerier som rengjør nøter fra bekjempelsessonen i virkeområdet og stiller dermed direkte krav til notvaskeriene, selv om disse er geografisk lokalisert utenfor kontrollområdet. Akvakulturanlegget skal i henhold til forskriftsmal melde fra til Mattilsynet minst to virkedager før nøter transporteres ut av området. Distriktskontoret i bekjempelsessonen skal deretter sørge for å informere distriktskontoret der notvaskeriet ligger. Det skal føres tilsyn med at notvaskeriet følger kravene i kontrollområdeforskriften.

11. ENDRING AV KONTROLLOMRÅDEFORSKRIFT

For å "fryse" situasjonen kan Mattilsynet ha vedtatt en forskrift uten høring. I en situasjon med fare for smittespredning er hasteaspektet viktig. Dersom det vedtas hasteforskrift, skal

det etter vedtagelse gjøres en grundigere kartlegging og vurdering av reell og potensiell smitteutbredelse. Med bakgrunn i resultatet av kartlegging og vurdering samt innspill fra berørte aktører, kan det være aktuelt å foreslå endringer til utbredelsen av kontrollområdet (og evt. andre bestemmelser i forskriften). En forskrift som avløser hasteforskriften skal gjøres til gjenstand for høring.

12. OPPHEVELSE AV KONTROLLOMRÅDERESTRIKSJONENE

12.1 Opphevelse av bekjempelsessonen

Bekjempelsessonen skal ikke oppheves før alle akvakulturdyr av mottakelige arter i området er slaktet ut og det er foretatt forskriftsmessig rengjøring og desinfeksjon av anlegg og utstyr, og etter at alle anlegg som har hatt akvakulturdyr av mottakelige arter har vært gjennom en tilfredsstillende brakkleggingsperiode. Denne brakkleggingsperioden skal som hovedregel være minimum:

- a) seks måneder på anlegg der LES er påvist,
- c) tre måneder på anlegg der LES ikke er påvist.

Bekjempelsessonen oppheves deretter og innlemmes i overvåkningssonen. Opphevelse av bekjempelsessonen innebærer endring av forskriften og kan kun gjøres ved forskrift. Regionkontoret oversender utkast til endringsforskrift til hovedkontoret. Så lenge opphevelse av bekjempelsessonen skjer i tråd med forskriftsteksten i kontrollområdeforskriften trenger endringen ikke høres. Kart som viser restriksjonsområdet etter endring skal vedlegges oversendelsen (lages av VI).

12.2 Opphevelse av overvåkningssonen

Overvåkningssonen skal ikke oppheves før minst to år etter at bekjempelsessonen ble innlemmet i overvåkningssonen. Opphevelse av overvåkningssonen (og dermed hele forskriften) gjøres ved forskrift (av HK).

Intensivert tilsyn i henhold til pkt 7 skal gjennomføres i hele denne perioden. Andre tiltak overfor akvakulturrelaterte virksomheter og aktiviteter innenfor sonen kan oppheves når Mattilsynet, regionkontoret finner dette forsvarlig ut fra en overordnet vurdering av risiko for utbrudd av listeført eksotisk sykdom i området, men likevel ikke før bekjempelsessonen er opphevet.

13. KOMMUNIKASJON

Ved påvisning av listeført eksotisk sykdom kan kommunikasjonsutfordringene være store.

Innad i organisasjonen må kommunikasjonen være ryddig og følge de retningslinjer og instruksjoner som er gitt for en slik situasjon.

Informasjon rettet mot næring og publikum skal være åpen og redelig. Det enkelte ledd i organisasjonen er ansvarlig for kommunikasjon med eksterne instanser i sitt ansvarsområde.

De involverte aktører ved et utbrudd av listeført eksotisk sykdom vil ha mange spørsmål omkring situasjonen og informasjonsbehovet vil være stort. Et informasjonsmøte med aktørene bør derfor være obligatorisk og bør komme tidlig i prosessen.

Kommunikasjon er et linjeansvar.

14. BEREDSKAPSØVELSER OG OPPLÆRING

Fagpersonell i Mattilsynet skal regelmessig gjennomgå opplæring i kliniske funn, epidemiologisk undersøkelse og bekjempelse av alvorlige smittsomme fiskesykdommer, jf pkt 6.1

Det skal også gjennomføres regelmessige beredskapsøvelser for å sikre god kommunikasjon og bevissthet omkring alvorlige smittsomme fiskesykdommer for Mattilsynets ansatte, fiskeoppdrettere og fiskehelsebiologer/veterinærer som arbeider i private fiskehelsetjenester, jf fiskehelsedirektivet vedlegg VII punkt 9.

Vedlegg 1. Mal til forskrift om kontrollområde for å bekjempe listeført eksotisk sykdom hos fisk

Denne mal skal benyttes som utgangspunkt for forslag til forskrift om kontrollområde for å bekjempe listeført eksotisk sykdom hos akvakulturdyr. Malen er utarbeidet med tanke på listeført eksotisk sykdom på fisk, men kan benyttes også ved bekjempelse av listeført eksotisk sykdom på bløtdyr eller krepsdyr så langt den passer. Behov for endret formulering for å ivareta krav som vurderes nødvendig i det aktuelle tilfellet, gjøres ved å tilpasse teksten i malen, fortrinnsvis ved bruk av spor-endringer-funksjonen. Endringer kan også gå ut på at det vurderes at restriksjonene som fremgår av malen gjøres mindre strenge i det aktuelle tilfellet. Endringer skal følge anvisninger i beredskapsplanen.

MAL til:

Forskrift om kontrollområde for å bekjempe listeført eksotisk sykdom hos fisk, [xx] kommune, [xx].

Hjemmel: Fastsatt av Mattilsynet, hovedkontoret [xx.xx.xxxx] med hjemmel i lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) § 19, jf delegeringsvedtak 19. desember 2003 nr. 1790, jf forskrift 17. juni 2008 nr. 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr § 35 jf § 30. [Evt. § 30 dersom sykdom på liste 1]

Kapittel I. Formål, virkeområde og definisjoner

§ 1. Formål

Formålet med denne forskrift er å forebygge, bekjempe og utrydde sykdommen [xx] hos fisk.

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder opprettelse av kontrollområde bestående av bekjempelsessone og overvåkningssone i [xx] kommune i [xx].

Bekjempelsessonen omfatter [xx]. Bekjempelsessonen avgrenses [xx].

Overvåkningssonen omfatter [xx]. Overvåkningssonen avgrenses [xx].

I vedlagte kart er bekjempelsessonen merket med rødt, mens overvåkningssonen er merket med gult.

Forskriften omfatter også slakterier som slakter fisk jf forskrift 30. oktober 2006 nr 1250 om slakterier og tilvirkningsanlegg for akvakulturdyr, notvaskerier som rengjør nøter og tilvirkningsanlegg som tilvirker fisk, fra bekjempelsessonen og som befinner seg andre steder i landet.

§ 3. Definisjoner

I forskriften menes med:

Akvatiske dyr: Vannlevende dyr herunder kjønnsprodukter, hvile- og forplantningsstadier.

[Aktuell sykdom]

Mottakelig art: Enhver art hvor infeksjon med smittestoff som er årsak til sykdom som omtales i § 1 er påvist, enten ved naturlig tilfelle eller ved smitteforsøk (eksperimentell infeksjon) som etterligner naturlig smittevei.

Kontrollområde: Et avgrenset geografisk område bestående av bekjempelsessone og overvåkningssone opprettet som ledd i forebygging, bekjempelse og utrydding av listeført eksotisk sykdom hvor det gjelder særskilte tiltak, forbud eller påbud.

Kapittel II. Tiltak i bekjempelsessonen

§ 4. Overføring av akvatiske dyr i og ut av bekjempelsessonen

Det er forbudt å sette ut akvatiske dyr av mottakelige arter i bekjempelsessonen, jf definisjon av utsett i forskrift 17. juni 2008 nr 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr.

Akvatiske dyr skal ikke tas ut av eller inn i akvakulturanlegg i bekjempelsessonen uten tillatelse fra Mattilsynet. Forbudet gjelder også føring av akvakulturdyr til slakteri eller tilvirkningsanlegg og flytting av dyr mellom anlegg i området.

§ 5. Tiltak overfor akvakulturanlegg i bekjempelsessonen

Adgang til akvakulturanlegg med grunn til mistanke eller påvisning av listeført eksotisk sykdom er forbudt uten tillatelse fra Mattilsynet. Personell som arbeider ved anlegg med grunn til mistanke eller påvisning av listeført eksotisk sykdom må ha tillatelse fra Mattilsynet for å besøke andre anlegg. Besøkende plikter å la sin person og medbrakte gjenstander desinfiseres ved avreise fra anlegg med grunn til mistanke eller påvisning av listeført eksotisk sykdom.

Akvakulturanlegg i sjø i bekjempelsessonen som har fisk av mottagelige arter skal oversende til Mattilsynet ukentlige lister som viser den daglige dødeligheten av fisk på merdnivå.

Akvakulturanlegg med påvist listeført eksotisk sykdom i bekjempelsessonen skal slakte eller destruere alle dyr i anlegget innen en fastsatt frist.

Etter at et anlegg er tømt for fisk skal det rengjøres og desinfiseres. Anlegget kan ikke tas i bruk før Mattilsynet har godkjent og attestert utført vask og desinfeksjon. Lokalteter med påvist listeført eksotisk sykdom skal deretter braklegges i minst seks måneder, med mindre Mattilsynet fastsetter annen brakleggingstid for anlegget. Andre akvakulturanlegg i sjø i bekjempelsessonen braklegges i minst tre måneder, med mindre Mattilsynet fastsetter annen brakleggingstid for anlegget.

Akvakulturanlegg innenfor bekjempelsessonen skal daglig føre skriftlige registreringer om gjennomførte tiltak fastsatt i denne forskrift. Registreringene skal være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

§ 6. Rengjøring av nøter med mer fra anlegg i bekjempelsessonen

Oppdrettsnøter fra anlegg innenfor bekjempelsessonen skal leveres til et notvaskeri som Mattilsynet tillater.

Nøter må være merket med navn på opprinnelseslokalitet og lokalitetsnummer.

Benyttes notvaskeri som ligger utenfor bekjempelsessonen skal det meldes fra til Mattilsynet minst to virkedager før nøter transporteres ut av bekjempelsessonen.

Transport av nøter til notvaskeri fra anlegg i bekjempelsessonen skal foregå i en lukket transport og langs en transportrute som på forhånd er godkjent av Mattilsynet.

Ved rengjøring og desinfeksjon av nøter fra anlegg innenfor bekjempelsessonen, skal alt avløpsvann samles opp og filtreres og desinfiseres før utslipp. Nøter fra bekjempelsessonen skal holdes atskilt fra nøter fra andre anlegg.

Notvaskeri som skal vaske nøter fra bekjempelsessonen må daglig føre skriftlige registreringer av gjennomførte tiltak fastsatt i denne forskrift. Registreringene skal være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

§ 7. Slakting av fisk fra bekjempelsessonen

Mattilsynet kan pålegge slakteri å ta i mot fisk fra bekjempelsessonen for slakting.

Slakteri som skal slakte fisk fra bekjempelsessonen, må ha godkjent avløpsbehandling, partikkelfelle og tilfredsstillende hygieniske rutiner samt føre daglige, skriftlige registreringer av gjennomførte tiltak fastsatt i denne forskrift. Registreringene skal være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

Fisk fra lokalitet innenfor bekjempelsessonen tillates ikke plassert i slaktemerd ved mottak på slakteriet. Mattilsynet kan unntaksvis gi tillatelse til slik plassering.

Slakteri som slakter fisk fra lokalitet med påvist eller grunn til mistanke om listeført eksotisk sykdom tillates ikke å oppbevare fisk fra andre lokaliteter i slaktemerd eller slakte fisk fra andre lokaliteter samtidig.

Transportvannet fra anlegg med påvist eller grunn til mistanke om listeført eksotisk sykdom skal pumpes tilbake i brønnbåten, eller behandles på annen måte som hindrer spredning av smitte.

Etter at det er slaktet fisk fra akvakulturanlegg med påvist eller grunn til mistanke om forekomst av listeført eksotisk sykdom, skal slakteriet rengjøres og desinfiseres før det igjen kan slaktes annen fisk ved slakteriet. Mattilsynet i distriktet der slakteriet ligger, skal godkjenne og attestere utført vask og desinfeksjon.

Ferdig slaktet fisk fra anlegg med påvist eller grunn til mistanke om listeført eksotisk sykdom tillates ikke ført ut av slakteriet til tilvirkning uten at det er meldt fra til Mattilsynet i distriktet der slakteriet ligger, om tilvirkingsanlegg som er aktuelle for mottak minst to virkedager før overføring. Fisk fra lokalitet med påvist eller grunn til mistanke om listeført eksotisk sykdom tillates kun overført til tilvirkingsanlegg med godkjent avløps- og avfallshåndtering. Tilvirkingsanlegget og Mattilsynet i mottakerdistriktet, skal ha mottatt melding om fiskens opphav før den ferdige slakede fisken tillates tatt ut og overført til tilvirkingsanlegget.

§ 8. Tiltak ved transport i bekjempelsessonen

All transport av levende fisk som ikke skal til bestemmelsessted i bekjempelsessonen skal så vidt mulig gå utenom bekjempelsessonen.

All trafikk av levende fisk i eller gjennom bekjempelsessonen skal godkjennes av Mattilsynet. Ved smolt- og yngeltransport og transport av slaktefisk gjennom bekjempelsessonen skal Mattilsynet varsles på forhånd med opplysninger om navn på båt, passeringstidspunkt og leveringssted. Mattilsynet kan i perioder med særlig smittefarlig aktivitet i bekjempelsessonen eller dersom sykdomssituasjonen endrer seg, stenge for transport gjennom bekjempelsessonen.

Brønnbåt som transporterer akvatiske dyr fra akvakulturanlegg med grunn til mistanke eller påvist listeført eksotisk sykdom skal ikke ta andre transportoppdrag uten at det foreligger tillatelse fra Mattilsynet.

Landtransport av akvatiske dyr fra bekjempelsessonen skal skje i lukket beholder og på en slik måte at det ikke skjer lekkasje under transporten

Transportør som transporterer akvatiske dyr gjennom bekjempelsessonen skal daglig føre skriftlige registreringer over gjennomførte tiltak fastsatt i denne forskrift. Registreringene skal være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

Transport og levering av fôr til anlegg i bekjempelsessonen skal skje etter Mattilsynets anvisning.

Det er forbudt for båter og andre transportmidler å ta inn transport-/ballastvann eller lignende i bekjempelsessonen.

Kapittel III. Tiltak i overvåkningssonen

§ 9. Tiltak overfor anlegg med fisk i overvåkningssonen

Akvakulturanlegg i overvåkningssonen med mottagelige arter skal hver 14. dag oversende Mattilsynet lister som viser den daglige dødeligheten av fisk på merd- og karnivå.

§10. Tiltak ved transport i overvåkningssonen

Transportør som transporterer akvatiske dyr gjennom overvåkningssonen skal daglig føre skriftlige registreringer over gjennomførte tiltak fastsatt i denne forskrift. Registreringene må være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

Kapittel IV. Kontrollområdets varighet

§ 11. Opphevelse av bekjempelsessonen

Etter at all laksefisk fra bekjempelsessonen er slaktet ut, anlegg og utstyr forskriftsmessig rengjort og desinfisert og anlegget der det er påvist listeført eksotisk sykdom er brakklagt i samsvar med § 5 fjerde ledd, kan Mattilsynet vedta at bekjempelsessonen skal oppheves. Fra samme dato som bekjempelsessonen oppheves, innlemmes den i overvåkningssonen.

§ 12. Opphevelse av overvåkningssonen

Overvåkningssonen oppheves når det er gått to år siden bekjempelsessonen i kontrollområdet ble opphevet.

Kapittel V. Andre bestemmelser

§ 13. Tilsyn og vedtak

Mattilsynet fører tilsyn og fatter vedtak for å gjennomføre bestemmelsene gitt i og i medhold av denne forskriften i samsvar med matlovens § 23 om tilsyn og vedtak, og kan herunder treffe vedtak etter § 24 om særskilt smittesanering, § 25 om stenging og virksomhetskarantene og § 26 om tvangsmulkt.

§ 14. Dispensasjon

Mattilsynet kan i særlige tilfeller dispensere fra bestemmelsene i denne forskrift, forutsatt at det ikke vil stride mot Norges internasjonale forpliktelser, herunder EØS-avtalen.

§ 15. Straffebestemmelser

Forsettlig eller uaktsom overtredelse av denne forskriften eller bestemmelser og vedtak gitt i medhold av den, er straffbar i henhold til matloven § 28.

§ 16. Ikrafttredelse og varighet

Denne forskrift trer i kraft straks.

Vedlegg til forskrift:

Kart over kontrollområde i [xx] kommune, [xx]

Vedlegg 2. Forebyggende tiltak for å hindre introduksjon av listeført eksotisk sykdom

Generelle tiltak

Krav til aktsomhet i forhold til smittsomme dyresykdommer fremkommer i matlovens § 19 første ledd: *Enhver skal utvise nødvendig aktsomhet, slik at det ikke oppstår fare for utvikling eller spredning av smittsom dyresykdom.*

En rekke forskrifter hjemlet i matloven fastsetter generelle beskyttelsestiltak i forhold til listeført sykdom. Forskriftene pålegger rettssubjekter plikter som er vurdert å være egnet til å forebygge sykdomsutbrudd eller smittespredning. Mattilsynet fører tilsyn med tilsynsobjektene overholdelse av kravene i forskriftene.

Aktuelle forskrifter (se beredskapsplanens punkt 1.3. for forskriftenes datoreferanse)

Forskrift om drift av akvakulturanlegg

Forskrift om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr

Forskrift om transport av akvakulturdyr

Forskrift om slakterier og tilvirkningsanlegg for akvakulturdyr

Forskrift om vern av dyr under transport og tilknyttede aktiviteter (forordning (EF) nr 1/2005).

Forskrift om godkjenning og bruk av desinfeksjonsmidler i akvakulturanlegg og transportenheter.

Forskrift om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum (biproduktforskriften)

Veiledning og informasjon

Mattilsynets personell i alle ledd har en viktig oppgave i å informere alle som holder akvatiske dyr i fangenskap om betydningen av å etablere rutiner som skjermer akvakulturanlegget for innslep av smitte.

Særskilt aktsomhet må utvises ved kjente risikofaktorer, som slakting og flytting av organisk materiale og smitteførende gjenstander, samt disposisjoner som medfører økt risiko for sykdomsutvikling eller smittespredning også i allerede smittede anlegg.

Regelverket setter krav om slike rutiner (se bl.a. akvakulturdriftsforskriftens bestemmelser om smittehygiene, særlig §§ 11-14, men bestemmelser om smittevern forekommer i en rekke av driftsforskriftens bestemmelser). Ansvarlige for drift av akvakulturanlegg bør vurdere behovet for å gjøre tiltak som går utover offentlige krav, jf at driftsforskriften i § 5 krever at driften ved det individuelle anlegg skal være helsemessig forsvarlig.

Informasjonen skal særlig handle om:

- smittevern ved inntak av fôr, flytting av levende akvatiske organismer og annet mulig smittefarlig materiale,
- person- og annen nødvendig trafikk
 - antall besøkende til anlegget begrenses til et minimum,
 - personer som skal inn i anlegget, må ta smittehygieniske forholdsregler,

- god orden og godt renhold,
- sikre anlegget mot predatorer og
- sikre anlegget mot rømming.

Krav i regelverket om forebyggende tiltak på akvakulturanlegg:

Helsekontroll

Krav til helsekontroll fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 13 (direktivets art.10).

Det skal gjennomføres risikobasert helsekontroll med akvakulturdyr for å forebygge og bekjempe sykdom. Når det er tatt inn akvakulturdyr i et akvakulturanlegg skal det gjennomføres minst en helsekontroll før akvatiske dyr kan tas ut av akvakulturanlegget. Det er egne krav til helsekontroll med stamfisk og matfisk i forskrift om drift av akvakulturanlegg § 50 (direktivets art. 10, vedlegg III del B.)

Helsekontrollens innhold

Krav til helsekontrollens innhold fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 14 (direktivets art.10) (se også forskriftens § 50).

Helsekontrollen skal utføres av veterinær eller fiskehelsebiolog. Ved hver helsekontroll skal driftsjournalen gjennomgås. Det skal spesielt foretas undersøkelser som kan avdekke listeført sykdom.

Journalføring

Krav til journalføring fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 10 (direktivets art.8).

På hvert anlegg skal det foreligge en driftsjournal som skal oppbevares i minst fire år. Journalen skal minst inneholde opplysninger om:

- akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr som er tatt inn og ut av anlegget,
- opprinnelses- og mottakssted for akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr,
- dødelighet per produksjonsenhet,
- resultater av helsekontroller,
- prøveuttak, gjennomførte undersøkelser, diagnoser og gjennomførte behandlinger.

Driftsplaner

Krav om driftsplan fremkommer i akvakulturforskriften § 41 (direktivets art. 9).

Det skal til enhver tid foreligge en driftsplan for akvakulturanlegg i sjøvann. Ved samdrift skal det foreligge en felles driftsplan. Driftsplanen skal for de to neste kalenderårene bl.a. inneholde:

- hvilke lokaliteter som kal benyttes,
- tidsrom for brakklegging og
- eventuell flytting av fisk.

Beredskapsplan på anlegget

Krav om beredskapsplan på anlegget fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 7 (direktivets art.9).

Det skal til enhver tid foreligge en oppdatert beredskapsplan. Ved samdrift skal det være en felles beredskapsplan. Planen skal blant annet:

- ivareta smittehygiene og fiskevelferd i krisesituasjoner,
- beskrive håndtering av akutt utbrudd av smittsom sykdom og massedød.

Kompetanse

Kompetansekrav fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 6 (direktivet art. 8, 9 og 10).

Kompetanse er et viktig krav i akvakulturdriftsforskriften. Personer som til enhver tid har ansvaret for akvakulturdyr skal ha kompetanse på fiskevelferd, og fiskens atferdsmessige og fysiologiske behov.

Behandling av død fisk og slakteavfall

Krav til behandling av dødfisk fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 16 (direktivets art.9).

Så langt det er mulig skal døde akvakulturdyr tas ut av produksjonsenheten daglig. Død fisk og annet avfall fra fisk skal omgående kvernes og ensileres til pH under fire.

Brønnbåter og transportrutiner

Det skal tas smittehygieniske forholdsregler når brønnbåter eller annen akvakulturrelatert transport eller virksomhet har oppdrag nær akvakulturanlegg. Flytting av levende dyr og organiske materiale er en kjent risikofaktor, anvisning av sikker transportrute er derfor et viktig smitteforebyggende tiltak.

Inspeksjoner fra Mattilsynet:

Krav til Mattilsynet om å foreta risikobaserte inspeksjoner i anlegg fremkommer av direktivet art.7.

Mattilsynet skal videre i overensstemmelse med art. 3 i forordning EF 882/2004 (kontrollforordningen) foreta kontroll med akvakulturanlegg og akvakulturrelaterte virksomheter (forordningen er gjennomført i norsk rett ved forskrift 22. desember 2008 nr 1621 om offentlig kontroll med etterlevelse av regelverk om fôrvarer, næringsmidler og helse og velferd hos dyr (kontrollforskriften)).

Grunnlag for inspeksjon fra Mattilsynet

Dersom det er grunn til å tro at et akvakulturanlegg kan være smittet, skal distriktskontoret gjennomføre tilsyn i anlegget for å undersøke forholdene. Forhold som tilsier behov for tilsyn kan eksempelvis være:

- laboratoriefunn som gir grunnlag for mistanke,
- opplysninger om økt dødelighet, mistenkelige symptomer eller langvarige, kroniske sykdomsproblemer. (Som grunnlag for å definere økt dødelighet i denne sammenheng, se definisjon av forøket dødelighet i akvakulturdriftsforskriftens § 4 j, og merknader til denne.)
- opplysninger om overføring av fisk fra land eller område med kjent forekomst av eksotisk listeført sykdom,
- når det er mistanke om at anlegget kan ha vært utsatt for smitte på annen måte.

Oversikt over tilstanden i akvakulturanlegg:

Det lokale Mattilsynet skal ha løpende oversikt over tilstanden i akvakulturanlegg gjennom egne inspeksjoner og/eller rapporter fra virksomhetene. Opplysninger som gir innsikt i tilstanden skal finnes i MATS og i Havbruksregisteret.

Anlegget skal blant annet dokumentere (i samsvar med akvakulturdriftsforskriftens § 42):

- helsestatus/dødelighet,
- produksjonstall,
- inntak/flytting av akvakulturdyr av mottakelige arter.

Med hjemmel i matlovens § 14 bør det også kreves dokumentasjon på generelle hygienerutiner.

Vedlegg 3. Anbefalt sjekklister for beredskapsplan LES

Handling:	Punkt i beredskapsplanen:	Handlingsnivå	Gjennomført (X)
Bekreft mistanke/diagnose	6.1, 6.2, 7.1	RK (inntil videre HK)	
Varsle	4	DK og RK og HK	
Forhåndsvarsle vedtak	6.3, 7.4.1, 7.6.1	DK	
Pålegge restriksjoner (båndlegge)	5.2, 6.3, 7.4	DK	
Vurdere/vedta adgangskontroll	5.4	DK	
Vurdere behovet for stab/sette stab	6.5.1	HK/RK	
Vurdere behovet for ekspertgruppe/opprette ekspertgruppe	5.5	HK/RK	
Opprette kontrollområde gjennom hasteforskrift.	8	HK (etter innspill fra RK og DK og samråd om unnlatt høring m. FKD)	
Endre/oppheve kontrollområdeforskrift	11, 12	HK	
Informasjon/kommunikasjon	5.3, 6.6, 7.1, 13	DK og RK og HK	
Revidere beredskapsplan	1.1	HK	
Gjennomføre beredskapsøvelser og opplæring	14	HK/RK	

Intensivert tilsyn	Punkt i beredskapsplanen	Gjennomføringsnivå	Gjennomført/igangsatt/ikke relevant (G/ig/ir)
Inspeksjon av anlegg med mistanke/diagnose	6.1	DK	
Tilsyn med andre akvakulturanlegg i kontrollområde	8.4	DK (evt. i samarbeid m. fiskehelsetjenester)	
Epidemiologiske undersøkelser	6.5.2, 7.5	DK, RK og HK i samarbeid med VI	
Uttak og innsending av prøver	8.4.2	DK (i samråd m. VI og evt. i samarbeid med fiskehelsetjenester)	
Tilsyn og evt. vedtak ang. biprodukter og avfall	7.7, 7.8	DK	
Tilsyn og godkjenning av vask og desinfeksjon	8.4.4	DK	
Tilsyn med transport	8.6	DK	
Tilsyn med slakteri og mottaksanlegg	9	DK	
Tilsyn med notvaskerier	10	DK	
Tilsyn med annen virksomhet	8.5	DK	

